

Bilag 1: Kommunale konsekvenser af Energieffektiviserings- og Bygningsdirektiv

Følgende bilag er en oversigt over de artikler fra direktivet, som har betydning for Randers Kommune og herunder hvilke konsekvenser, det medfører. Generelt betyder direktivet en betydelig forøgelse af anlægsudgifter og drifts-/vedligeholdelsesudgifter til nybyggeri, renovering og årsværk idet Randers Kommune skal leve op til kravet om, at alle nyopførte bygninger skal være energineutrale senest i 2030, og at alle eksisterende bygninger skal være omdannet til nulemissionsbygninger senest i 2050.

Nedenstående er der mulighed for at læse, hvordan de enkelte artikler fra direktivet kommer til at påvirke Randers Kommune.

Artikel 3

Nationale planer for renovering af bygninger

Alle medlemslande skal lave en national plan for renovering af bygninger for at sikre renovering af både ikke-beboelsesbygninger og beboelsesbygninger, så de bliver yderst energieffektive og dekarboniserede senest i 2050, med mål om at omdanne alle eksisterende bygninger til nulemissionsbygninger (ZEB).

Dette betyder for Randers kommune;

Den enkelte bygning skal samlet set ikke udlede emissioner i 2050. Dette vil have stor betydning for både vedligeholdelsesudgifter samt ift. renovering og ud/tilbygning. Udgiften hertil skal vurderes bygning for bygning.

Artikel 4

Vedtagelse af en metode til beregning af bygningers energimæssige ydeevne

Landene skal anvende en metode til beregning af en bygnings energimæssige ydeevne, der er i overensstemmelse med bilag 1. Metoden vedtages nationalt eller regionalt.

Kommissionen udsteder retningslinjer for beregningen af den energimæssige ydeevne for gennemsigtige bygningsdele, som indgår i klimaskærmen, samt om, hvordan der skal tages hensyn til omgivelsesenergi.

Dette betyder for Randers kommune;

Dette forventes at blive indeholdt i den nye energimærkningsordning eller via energirammeberegninger.

Artikel 5

Fastsættelse af mindstekrav til energimæssig ydeevne

Landene skal sikre, at der fastsættes mindstekrav til energimæssig ydeevne for bygninger med sigte på som minimum at opnå omkostningsoptimale niveauer.

Hvor det er relevant stilles strengere referenceværdier som krav til at opnå næsten energineutrale bygninger (NZEB) og krav til nulemissionsbygninger (ZEB).

Landene kan ydermere fastsætte krav til bygningsdelene på et niveau, der letter installation af lavtemperaturanlæg i renoverede bygninger.

Der kan stilles forskellige krav til forskellige typer eller kategorier af bygninger. Disse krav skal tage hensyn til den optimale indeklimakvalitet med henblik på at undgå mulige negative effekter. Mindstekravene skal revurderes jævnligt og mindst en gang hvert 5. år.

Dette betyder for Randers kommune;

Afventer udmøntning fra regeringen i forhold til retningslinjer og dansk lovgivning.

Artikel 6

Beregning af omkostningsoptimale niveauer for mindstekrav til energimæssig ydeevne

1: Kommissionen har fået beføjelse til at vedtage delegerede retsakter for at supplere EPBD vedrørende fastsættelse og revision af en ramme for sammenligningsmetode til beregning af omkostningsoptimale niveauer for mindstekrav til energimæssig ydeevne gældende for bygninger og bygningsdele.

Kravet er, at de nye niveauer nu skal være i overensstemmelse med de nationale energi- og klimaplaner, der er fremsendt til Kommissionen i medfør af forordningen om forvaltning af energiunionen og klimaindsatsen 2018/1999. Rammen skal skelne mellem nye og eksisterende bygninger og mellem forskellige kategorier af bygninger.

2: Medlemsstaterne kan som noget nyt tage hensyn til klimapåvirkningen af bygningerne gennem GWP i hele livscyklussen.

Landene indberetter de nye beregninger senest 30. juni 2028.

3: Hvis en sammenligning mellem de nye beregninger viser, at de gældende mindstekrav til energimæssig ydeevne er mindre energieffektive end de nye beregninger viser, med mere end 15 %, så tilpasser landene dette inden for 24 måneder efter at resultatet af sammenligningen er tilgængeligt.

Dette betyder for Randers kommune;

Afventer udmøntning fra regeringen i forhold til retningslinjer og dansk lovgivning.

Artikel 7

Nye bygninger

1: Alle nye bygninger skal være nulemissionsbygninger (ZEB) fra:

- 1.1.2028 for offentlige bygninger
- 1.1.2030 for alle nye bygninger

Indtil da skal alle nye bygninger næsten energineutrale bygninger (NZEB).

2: Global Warming Potential GWP skal beregnes og fremgå af energimærket for alle nye bygninger fra:

- 1.1.2028 for nye bygninger over 1000 m²
- 1.1.2030 for alle nye bygninger

3: Kommissionen tillægges beføjelser til at vedtage delegerede retsakter, der fastlægger et harmoniseret beregningsværktøj for GWP, der skal sikre fælles beregningsmetoder for alle landene. Dette skal ske senest 31.12.2025.

5: Senest 1.1.2027 skal alle lande offentliggøre en køreplan med angivelse af grænseværdier for alle nye bygningers samlede kumulative GWP i hele livscyklussen. Landene fastsætter mål for nye bygninger fra 2030 under hensyntagen til, at der skal fremvises en gradvis nedadgående trend og fastlægger krav til øvre grænseværdier, der er udspecificeret for forskellige klimazoner og bygningstyper.

De øvre grænseværdier skal være i overensstemmelse med EU's mål for opnåelse af klimaneutralitet.

6: Landene skal endvidere i forbindelse med nye bygninger tage hensyn til forhold vedrørende optimal indeklimakvalitet, tilpasning til klimaforandringer, brand, jordskælv og adgangsforhold samt CO₂ lagring i eller på bygninger i betragtning.

Dette betyder for Randers kommune:

At m² prisen på nybyggeri må forventes at stige betragteligt. Hvor meget skal vurderes i hvert tilfælde. Men et løst overslag vil ligge på ca. 20% merpris.

Artikel 8

Eksisterende bygninger

1: Når bygninger gennemgår større renoveringsarbejder, skal landene fastlægge virkemidler, som sikrer, at bygningen eller den renoverede del får opgraderet sin energimæssige ydeevne med henblik på at opfylde de mindstekrav, der er fastsat i artikel 5. Dette gælder dog kun, hvis dette er teknisk, funktionelt og økonomisk muligt.

2: Landene skal derudover træffe nødvendige foranstaltninger for at sikre, at den energimæssige ydeevne for en bygningsdel, der både udgør en væsentlig del af klimaskærmen og har væsentlig betydning for klimaskærmens energimæssige ydeevne, er opfyldt. Her gælder dog også, at dette kun gælder hvis dette er teknisk, funktionelt og økonomisk muligt, når den pågældende bygningsdel vedligeholdes eller udskiftes.

3: Landene skal tilskynde til, at der i forbindelse med bygninger, der gennemgår større renovering, anvendes højeffektive alternative systemer, for så vidt at det er teknisk, funktionelt og økonomisk muligt.

Landene skal endvidere i forbindelse med bygninger, der gennemgår en større renovering, tage hensyn til indeklimaets kvalitet, brandsikkerhed, risici i forbindelse med seismisk aktivitet, fjernelse af farlige stoffer, herunder asbest og tilgængelighed for personer med handicap.

Dette betyder for Randers kommune:

At m² prisen på renoveringsarbejder for eksisterende bygninger må forventes at stige betragteligt. Hvor meget skal vurderes i hvert tilfælde. Men et løst overslag vil ligge på ca. 20% merpris.

Artikel 9

Minimumsstandarder for energimæssig ydeevne for ikkebeboelsesbygninger og forløbskurve for progressiv renovering af beboelsesbygningsmassen

1: Landene skal etablere minimumsstandarder for energimæssig ydeevne for ikke-beboelsesbygningers energimæssige ydeevne, der sikrer, at disse bygninger ikke overskrider den fastsatte maksimumstærskel for energimæssig ydeevne senest på de datoer, der er specificeret i denne artikels afsnit 5.

På grundlag af den energimæssige ydeevne af ikke-beboelsesbygninger per 1. januar 2020, skal medlemslandene fastsætte:

- en "16 % tærskel svarende til den energimæssige ydeevne, der afgrænser de 16 % dårligste bygninger.*
- en "26 % tærskel svarende til den energimæssige ydeevne, der afgrænser de 26% dårligste bygninger.*

"De specifikke maksimale energiniveauer" må differentieres mellem bygningstyper og kategorier.

Medlemslandene må sætte de specifikke maksimale niveauer, så de flugter med en specifik energimærkningsklasse, hvis dette niveau overholder de generelle niveauer. Der er således mulighed for at landene kan bruge energimærkerne, men der er ingen forpligtelse til det

De fastsatte minimumsstandarder for energimæssig ydeevne skal sikre, at alle ikkebeboelsesbygninger mindst er bedre end:

- "16 % niveauet" i 2030*
- "26 % niveauet" i 2033*

Landene skal fastlægge tidsrammer i deres "køreplaner" for andre ikke-beboelsesbygninger i 2040 og 2050, som flugter med stien til nulemissionsbygninger (ZEB) for hele den nationale bygningsmasse.

Fritagelse af bygninger skal baseres på klare og ikke-diskriminerende kriterier og må ikke omfatte en urimelig andel af bygningerne.

Hvis medlemslandene fritager visse bygningstyper for denne forpligtelse, skal de resterende ikke-beboelsesbygninger øge deres forbedringer tilsvarende.

Hvis de nødvendige renoveringer af ikke-beboelsesbygninger for at opfylde kravene opnår en ugunstig cost-benefit-vurdering, så skal landene kræve, at der gennemføres de renoveringsforanstaltninger, som opnår en gunstig cost-benefit-vurdering.

Hvis bygninger andet end boliger rammer af katastrofer, så må landene midlertidigt justere maksimum energi kravene.

2: *Medlemslandene skal lave en national forløbskurve for en progressiv renovering af beboelsesbygningsmassen, som flugter med den nationale køreplan og målene for 2030, 2040 og 2050 – med formålet om at nå nulemissionsbygninger (ZEB) senest i 2050.*

Forløbskurven skal udtrykkes som et fald i det gennemsnitlige primærenergiforbrug i kWh/m² pr. år for hele beboelsesbygningsmassen i perioden fra 2020 til 2050, og skal angive antallet af beboelsesbygninger og bygningsenheder – eller etageareal – som skal renoveres årligt.

Der skal særligt angives antallet eller etageareal af de 43 % beboelsesbygninger med dårligst energimæssig ydeevne.

Medlemslandene skal sikre, at regnet fra 2020 reduceres det gennemsnitlige primærenergiforbrug i boligbygningsmassen med:

- *Mindst 16 % i 2030*
- *Mindst 20 – 22 % i 2035*
- *Hvert femte år fra 2040 mindst svarende til den linje fra 2030 til 2050, som udgøres af forløbet med at transformere den nationale boligsektor til ZEB.*

Sikre, at mindst 55 % af reduktionen af det gennemsnitlige primærenergiforbrug opnås gennem renovering af de 43 % dårligste bygninger. Medlemslandene skal sikre virkemidler til at nå denne reduktion.

Medlemslandene må ikke undtage lejebeboelsesbygninger i uforholdsmæssigt omfang.

Kommissionen skal vurdere rapporteringen på dette, og give anbefalinger om nødvendigt.

Hvis den fossile andel af energiforbruget i boligsektoren i udgangspunktet er lavere end 15 %, så må landet justere kravene, fortsat under hensyn til at nå ZEB i 2050. Slutmålet for 2050 gælder dog fortsat.

4: *Landene skal endvidere understøtte opnåelse af det krævede fald i det gennemsnitlige primærenergiforbrug i hele beboelsesbygningsmassen ved følgende foranstaltninger:*

a) og c): *De skal levere finansielle foranstaltninger, navnlig målrettet sårbare husholdninger og udforme integrerede finansieringsordninger, som skaber incitament for dybe eller gradvise dybe renoveringer*

b): De skal levere teknisk bistand, især hvor der er tale om sårbare husholdninger eller, hvor relevant, personer i socialt boligbyggeri.

d): De skal fjerne ikke-økonomiske barrierer som skæve incitamentsfordelinger.

e): De skal overvåge de sociale effekter for de mest sårbare husholdninger

6: *Medlemsstaterne kan beslutte ikke at anvende stk. 1 og 2 om minimumsstandarder for energimæssige ydeevne af bygninger, hvis renovering af dem ikke er teknisk eller økonomisk mulig.*

Dette betyder for Randers kommune:

At kravet om at bringe de energimæssigt ringeste bygninger ned for ikke-beboelsesbygninger supplerer kravene i Energieffektiviseringsdirektivet EED om at reducere det endelige energibehov i alle offentlige bygninger med en stigende årlig procent op til 1,9 %.

EED: Der skal ske kommunale og nationale kumulative energibesparelser på:

- 1,5 % af det årlige slutenergiforbrug fra 2026 til 2028
- 1,9 % af det årlige slutenergiforbrug fra 2029 til 2030

(NZEB) EPBD:

- De offentlige bygninger, som ligger blandt de 16 % dårligste ikke-beboelsesbygninger, skal renoveres senest 2030 ned under 16 % fraktilen. I praksis skal de ned under 26 % fraktilen
- Ligger de blandt de 16 – 26 % dårligste, skal de renoveres ned under 26 % fraktilen senest 2033

Kravet omfatter endvidere offentlige bygninger og skal samtænkes med kravet om årligt at renovere 3 % af den offentlige bygningsmasse op til en næsten nulemissionsbygning - NZEB.

Senest i 2027 skal offentlige bygninger have energimærke F, pt. G-mærke i Randers kommune 6526 m² fordelt på 18 lokationer, og i år 2030 energimærke E, pt. F-mærke 4280 m² fordelt på 15 lokationer.

Dette vil have stor indflydelse på økonomien i Randers kommune, da en meget stor del af bygningsmassen skal renoveres for at kunne leve op til disse krav.

Artikel 10

Solenergi i bygninger

1: *Landene skal sikre, at alle nye bygninger udformes med henblik på at optimere deres potentiale for produktion af solenergi på grundlag af den lokale solindstråling, så det er muligt efterfølgende at installere solenergianlæg på en omkostningseffektiv måde.*

3: Medlemslandene skal sikre installationen af solenergi, hvis dette er teknisk egnet og økonomisk og funktionelt gennemførlig, funktionsmæssigt og økonomisk passende, som følger:

- a) 31.12.2026: Alle nye offentlige bygninger og bygninger, der ikke er til boligformål, med et "nytteareal" på over 250 m².
- b) I alle eksisterende offentlige bygninger med "nytteareal" på over:
 - i. 2000 m², senest den 31.12.2027
 - ii. 750 m², senest den 31.12.2028
 - iii. 250 m² senest den 31.12.2030
- c) Senest 31.12.2027 i eksisterende ikke-beboelsesbygninger med et nytteareal på over 500 m², hvor bygningen gennemgår en større reovering eller en foranstaltning, der kræver administrativ tilladelse til bygningsreovering, arbejde på taget eller installation af en teknisk bygningsinstallation.
- d) Senest 31.12.2029 på alle nye beboelsesbygninger
- e) Senest 31.12.2029 på alle nye overdækkende parkeringspladser, der støder fysisk op til bygninger.

Bygningsreoveringsplanerne (som omtalt i artikel 3) skal omfatte politikker og foranstaltninger med hensyn til etablering af egnede solenergianlæg i alle bygninger.

4: Landene skal fastsætte og offentliggøre kriterier for gennemførelse af disse forpligtelser og for eventuelle undtagelser, idet der skal tages hensyn til teknologisk neutralitet for valg af teknologier, der ikke producerer emissioner på stedet og som skal være i overensstemmelse med solenergianlæggenes vurderede tekniske og økonomiske potentialer og egenskaber ved de bygninger, der omfattes.

Landene skal tage hensyn til strukturel integritet, grønne tage og lofts- og tag isoleringer, hvor det er relevant.

For at nå målene i denne artikel og tage hensyn til elnettets stabilitet skal landene inddrage relevante interesser i fastsættelse af kriterier.

Landene kan anvende opmåling af stueetageareal i stedet for bygningers nytteareal, hvis dette resulterer i lige som mange solenergianlæg.

5: Landene skal indføre en ramme, der tilvejebringer de nødvendige administrative, tekniske og finansielle foranstaltninger for at støtte for udbredelsen af solenergi i bygninger, herunder i kombination med tekniske bygningsinstallationer eller effektive fjernvarmenet.

Dette betyder for Randers kommune:

At der stort set skal der installeres solenergi på samtlige af bygningerne frem mod 2030. Dog henvises til punkt. 3 i artikel, især ”funktionelt gennemførlig” da mange af tagene vurderes til ikke at kunne bære et solcelleanlæg. For at afdække de økonomiske konsekvenser, kræver det en omfattende undersøgelse, både i forhold til tekniske beregninger og i forhold til lovgivningen.

Artikel 11

Nulemissionsbygninger

1: *En nulemissionsbygning ZEB må ikke medføre nogen CO₂-udledning fra fossile brændsler i bygningen eller nær ved bygningen.*

En nulemissionsbygning ZEB skal tilbyde kapacitet til at reagere på eksterne signaler og tilpasse dets energiforbrug, energiproduktion eller energilagring, når det er økonomisk og teknisk optimalt.

2: *Landene skal indføre virkemidler, som sikrer at energiforbruget i en nulemissionsbygning ZEB ikke overstiger et fastsat maksimalt niveau.*

Dette maksimale niveau må ikke være højere end det omkostningseffektive niveau, som er fastlagt i den seneste rapport som fastlagt i artikel 6.

3: *Det maksimale energikrav skal være mindst 10 % lavere end det totale primærenergikrav, som er fastlagt i kravene til næsten-energie neutrale bygninger (NZEB).*

4: *Landene kan justere maksimumstærsklen for energiefterspørgslen i en nulemissionsbygning ZEB for reoverede bygninger under hensyn til omkostningsoptimering. Landene kan endvidere justere maksimumstærsklen i denne artikels stk. 3 hvis der er fastsat tærskler for reoverede næsten energieneutrale bygninger.*

5: *Landene skal sikre, at udledningen af drivhusgasser fra driften af nulemissionsbygninger ZEB overholder en maksimumstærskel, der er fastsat på nationalt niveau i de nationale bygningsrenoveringsplaner. Denne tærskel kan sættes forskelligt for nye og reoverede bygninger.*

7: *Landene skal sikre, at det totale primærenergiforbrug i en ny eller reoveret nulemissionsbygning ZEB er leveret med:*

- a) *Energi fra VE produceret on-site eller nærved*
- b) *Energi fra VE leveret via et energifællesskab*
- c) *Energi fra en effektiv fjernvarme eller fjernkøling.*

d) *Energi fra kulstoffri ressourcer*

Hvis det ikke er teknisk eller økonomisk muligt at opfylde disse krav, så kan den totale årlige driftsenergi dækkes af anden energi fra nettet, som opfylder kriterier fastlagt på nationalt niveau.

Dette betyder for Randers kommune;

At dette understøtter Randers kommunes klimaplan om udfasning af fossilt brændsel. Der er ikke afsat midler til dette. Der må forventes en betydelig udgift ifm. med omlægningen.

Artikel 12

Renoveringspas

1: Landene skal senest 2 år efter ikrafttrædelsen af dette direktiv indføre et renoveringspas på grundlag af den fælles ramme, der er fastsat i bilag VII.

2: Ordningen er frivillig, medmindre landet gør den obligatorisk. Landene skal sikre at renoveringspas er økonomisk overkommelige og skal overveje om der skal finansiel støtte til sårbare husholdninger, der ønsker at renovere deres boliger.'

3: Landene kan tillade, at renoveringspasset udfærdiges og udstedes sammen med energiattesten.

4: Renoveringspasset udstedes i et digitalt format, der er egnet til udskrivning af en kvalificeret eller certificeret ekspert – efter at denne har besøgt stedet.

5: Bygningsejeren skal have tilbud om samtale med eksperten, for at give eksperten mulighed for at forklare de bedste skridt til at omdanne bygningen til en nulemissionsbygning i god tid inden 2050.

6: Landene skal tilstræbe at stille digitalt værktøj til rådighed til udarbejdelse og ajourføring af renoveringspasset. Landene kan udvikle simuleringsværktøj i tilknytning hertil.

7: Landene sikrer, at renoveringspasset indlæses i den nationale database over bygningers energimæssige ydeevne i henhold til artikel 22.

8: Landene skal sikre, at renoveringspasset lagres i – eller kan tilgås via den digitale bygningslog, hvis det enkelte land har indført denne.

Dette betyder for Randers kommune;

Afventer udmøntning fra regeringen i forhold til retningslinjer og dansk lovgivning. Se punkt 2.

Artikel 13

Tekniske bygningsinstallationer

1: Landene skal fastsætte krav til installationer i nye bygninger og for eksisterende tekniske installationer, som udskiftes og opgraderes, ved hjælp af energibesparende teknologier for så vidt angår den samlede energimæssige ydeevne, korrekt installering, passende dimensionering, indstilling og kontrol, og hvor det er relevant hydraulisk afbalancering.

Kravene gælder for så vidt det er teknisk, økonomisk og funktionelt muligt.

Landene kan fastsætte krav til varmeproducerende enheders drivhusgasemission eller den type af brændsel, der anvendes, eller til den minimumsandel af vedvarende energi, der anvendes til opvarmning.

Kravene må ikke udgøre en uberettiget markedshindring.

Landene skal sikre, at kravene til installationerne som minimum lægges på det seneste omkostningsoptimale niveau.

2: Landene kan indføre krav, der skal lette installation og drift af lavtemperaturvarmeanlæg.

3: Landene skal kræve, at nye bygninger udstyres med separat regulering af temperaturen i hvert rum. Der skal også stilles sådanne krav, når varmeproducerende eller kølende enheder udskiftes.

Dette skal dog kun kræves, hvis det er teknisk og økonomisk muligt.

4: Landene fastsætter krav til gennemførelsen af passende standarder for indeklimaets kvalitet i bygninger for at opretholde et sundt indeklima.

5: Landene skal kræve for ikke-beboelsesbygninger, som er nulemissionsbygninger, at der installeres måle- og kontrolordninger til overvågning og sikring af den indendørs luftkvalitet. For eksisterende ikke-beboelsesbygninger skal dette kræves sådan installation, når der sker en større renoveringsindsats.

Landene kan kræve, at dette også installeres i beboelsesbygninger.

6: Landene skal sikre, at når en teknisk bygningsinstallation installeres, så vurderes den samlede energimæssige ydeevne mindst for den ændrede del og hvis relevant for hele den ændrede installation.

Landene skal sikre, at tekniske bygningsinstallationers energimæssige ydeevne optimeres, når de vedligeholdes eller udskiftes.

Landene skal fremme energilagring i bygninger.

Landene kan indføre incitamenter og finansiering for at tilskynde udfasning af varme- og kølesystemer, der anvender fossile brændsler.

7: *Landene skal bestræbe sig på at erstatte eksisterende kedler med fossile brændsler i eksisterende bygninger for herved at være i overensstemmelse med de nationale udfasningsplaner for disse.*

9: *Landene skal fastsætte krav, der sikrer installation af bygningsautomatiserings- og kontrolsystemer på varmeanlæg, klimaanlæg, kombinerede rumopvarmnings- og ventilationsanlæg eller kombinerede klima- og ventilationsanlæg med en nominel nytteeffekt på over:*

a): *290 kW senest 31.12.2024*

b): *70 kW senest den 31.12 2029*

Dette skal ske, hvis det er teknisk og økonomisk muligt. 10:

Bygningsautomatiserings- og kontrolsystemerne skal kunne:

a): *Løbende overvåge, registrere og analysere, så der gives mulighed for at tilpasse energiforbruget*

b): *Benchmarke bygningens energieffektivitet, opdage effektivitetstab og underrette ansvarlig driftsperson.*

c): *give mulige for kommunikation med opkoblede installationer og andre apparater i bygningen og være interoperable på tværs af forskellige typer af beskyttet teknologi, udstyr og producenter.*

d): *Senest to år efter ikrafttræden af dette direktiv skal systemerne kunne overvåge indeklimaets kvalitet.*

11: *Landene skal fastsætte krav, der sikrer følgende i nye beboelsesbygninger eller ved større renovering inden to år efter ikrafttræden af dette direktiv, skal udstyres med:*

a): *Kontinuer elektronisk overvågning af installationernes effektivitet, som underretter ejer eller driftsfolk ved betydelig variation eller ved behov for vedligehold.*

b): *Effektive kontrolfunktioner, som muliggør optimal produktion, distribution, lagring og anvendelse af energi.*

c): Kapacitet til at reagere på eksterne signaler og tilpasse energiforbruget.

Dette gøres, hvis det er teknisk, økonomisk og funktionelt muligt.

Enfamiliehuse kan undtages for disse krav.

12: Landene fastsætter krav til sikring af, at ikke-beboelsesbygninger med varmeanlæg, klimaanlæg, kombinerede rumopvarmnings- og ventilationsanlæg eller kombinerede klima- og ventilationsanlæg udstyres med automatisk lysstyring med, hvis de har en nominel nytteeffekt på over:

a): 290 kW senest 31.12.2027

b): 70 kW senest 31.12.2029

Den automatiske lysstyring skal have passende zoneinddeling og kunne registrere tilstedeværelse.

Dette gøres, hvis det er teknisk og økonomisk muligt.

Dette betyder for Randers kommune;

At;

- inden 31 december 2024 for bygninger, hvor kapaciteten af varme-ventilations- og klimaanlægget er over 290 kW, i Randers kommune pt. 24 lokationer.
- inden 31. december 2029 for bygninger, hvor kapaciteten varme-, ventilations- og klimaanlægget er over 70 kW, i Randers kommune pt. 68 lokationer.

Bygninger med opvarmnings- og ventilationsanlæg med kapacitet over 290 kW udstyres med automatisk lysstyring inden udgangen af 2027 (inkl. zoneopdeling og tilstedeværelsesregistrering). Tilsvarende krav fastsættes for bygninger med kapacitet af anlæg over 70kW inden udgangen af 2029.

Bygningsautomatiserings- og kontrolsystemerne skal være i stand til at;

- løbende overvåge, registrere, analysere og give mulighed for at tilpasse energiforbruget
- benchmarke bygningens energieffektivitet, opdage effektivitetstab i tekniske bygningsinstallationer
- give mulighed for kommunikation med opkoblede tekniske bygningsinstallationer og andre apparater inde i bygningen og på tværs af forskellige typer beskyttet teknologi, udstyr og producenter
- Regulere temperaturen i hvert rum
- overvåge indendørs miljøkvalitet
- (Medlemsstaterne fastsætter krav til gennemførelsen af passende standarder for indeklimaets kvalitet i bygninger for at opretholde et sundt indeklima)

Dette vil betyde en markant meromkostning, både i forhold til anlægsudgifter samt ift. afledt driftsudgifter. Den endelige udgift kan først fastsættes ud fra konkret projektering på de enkelte lokationer.

Artikel 14

Infrastruktur for bæredygtig mobilitet

1: For nye eller ved større renoveringer af ikke-beboelsesbygninger med mere end fem parkeringspladser til biler skal landene sikre:

a) mindst 1 ladepunkt for hver femte parkeringsplads.

b) Forberedt kabelføring til mindst 50 % af parkeringspladserne og tomrør for de resterende.

c) Cykelparkeringspladser til mindst 15 % af den gennemsnitlige eller 10 % af den samlede brugerkapacitet – og tage hensyn til større cykler.

a) og b): Dette gælder både hvis parkeringsanlægget befinder sig inde i bygningen eller hvis parkeringsanlægget støder fysisk op til bygningen.

Den forberedte kabelføring og tomrør skal dimensioneres, så det er muligt at anvende de krævede ladepunkter, og hvor relevant kan understøttes opsætning af opladningsstyringsystem, idet omfang det er teknisk og økonomisk muligt og berettiget.

For nye kontorbygninger og kontorbygninger under større renovering med mere end 5 parkeringspladser skal opsættes ladestander for hver anden parkeringsplads.

2: Landene sikrer senest 1.1.2027 at for ikke-beboelsesbygninger med mere end 20 parkeringspladser:

a): Et ladepunkt for hver 10 parkeringspladser og kabling for 50 % af pladserne.

b): Cykelparkeringspladser til mindst 15 % af den gennemsnitlige eller 10 % af den samlede brugerkapacitet – og tage hensyn til større cykler.

For offentlig ejede eller anvendte bygninger skal landene sikre senest 1.1.2033 at der er kablet til mindst 50 % af pladserne.

4: Nye beboelsesbygninger eller ved større renoveringer med mere tre parkeringspladser:

a): Der skal kables til mindst 50 % af pladserne og lægges tomrør til resten.

b): Mindst to cykelparkeringspladser pr bolig.

Nye beboelsesbygninger med mere end tre parkeringspladser skal have mindst et ladepunkt.

a) og b): Dette gælder både hvis parkeringsanlægget befinder sig inde i bygningen eller hvis parkeringsanlægget støder fysisk op til bygningen.

Der kan foretages tilpasning af kravene til cykelparkeringspladser efter lokale forhold.

Den forberedte kabelføring og tomrør skal dimensioneres, så det er muligt at anvende alle ladepunkter samtidigt.

5: Landene kan beslutte ikke at anvende stk. 1, 2 og 4 for specifikke kategorier af bygninger, hvor:

a): Hvor opladningsstruktur er afhængig af små isolerede systemer eller hvor driften af det lokale energisystem og det lokale el-net bringes i fare.

b): Hvor omkostningerne til dette overstiger 10 % af den samlede renoveringsomkostning.

6: Landene skal sikre, at ladepunkter opsat efter stk. 1, 2 og 4 kan yde intelligent opladning og tovejsopladning, hvor det er relevant.

8: Landene skal foranstalte, at proceduren for opsætning af ladepunkter i nye og eksisterende beboelsesbygninger og navnlig i ejerforeninger forenkles, strømlines og fremskyndes. Og dertil fjerne reguleringsmæssige hindringer fra offentlige myndigheder.

Landene skal sikre, at en anmodning fra lejere eller medejere om ladeinfrastruktur på en parkeringsplads kun kan afvises med tungtvejende grunde.

Landene skal vurdere de administrative hindringer i bygninger med flere boliger i en lejer eller ejerforening.

Landene skal sikre teknisk bistand og overveje støtteordninger.

9: Landene skal sikre sammenhæng mellem politikker for bygninger, aktiv og grøn mobilitet, klima, energi, biodiversitet og byplanlægning.

10: Kommissionen offentliggør retningslinjer for brandsikkerhed i parkeringsanlæg senest 31.12.2025.

Dette betyder for Randers kommune;

At der i 2033 skal være lagt kabel til mindst 50% at parkeringspladserne ved offentlige bygninger. Som noget nyt skal der også laves ladestandere til cykler. Lovgivningen i Danmark forventes at komme snart.

Artikel 15

Bygningers intelligensparathed

1: Kommissionens skal i overensstemmelse med bilag IV vedtage delegerede retsakter med henblik på at supplere dette bygningsdirektiv med en fælles frivillig ordning for vurdering af bygningers intelligensparathed (SRI).

Vurderingen baseres på bygningens evne til at tilpasse driften til beboerens – navnlig med hensyn til indeklimaets kvalitet og nettes behov og forbedre energieffektiviteten og den samlede ydeevne.

2: Kommissionen vedtager senest 30.6.2027 en delegeret retsakt, som pålægger ikkebeboelsesbygninger med varmeanlæg, klimaanlæg, kombinerede rumopvarmnings- og ventilationsanlæg eller kombinerede klima- og ventilationsanlæg med en nominel nytteeffekt over 290 kWh at anvende denne fælles ordning.

3: Kommissionen gennemfører en testfase på nationalt plan og præciserer, hvorledes SRIordningen komplementerer energiattesterne omhandlet i artikel 19.

4: Hvis Kommissionen har fået vedtaget retsakten i stk. 2, skal den herefter vedtage en gennemførelsesretsakt senest 30.6.2027, der fastlægger kravene til ikke-beboelsesbygninger med anlæg med nominel nytteeffekt over 290 kW.

Dette betyder for Randers kommune;

Forventes at være indeholdt under artikel 13 i Danmark.

Artikel 16

Dataudveksling

1: Landene sikrer, at ejere, lejere og forvaltere af bygninger kan få direkte adgang til deres bygningsinstallationsdata. Med disses samtykke stilles adgangen eller dataene til rådighed for tredjepart med forbehold af de eksisterende gældende regler og aftaler. I overensstemmelse med stk. 5 fremmer medlemsstaterne fuldstændig interoperabilitet mellem tjenester og i forbindelse med dataudveksling inden for Unionen.

Med henblik på nærværende direktiv skal bygningsinstallationsdata som minimum omfatte alle lettilgængelige data vedrørende bygningsdeles energimæssige ydeevne, bygningstjenesters energimæssige ydeevne, den forventede levetid for varmeanlæg, hvis den foreligger,

bygningssystemer, målere, måle- og kontrolanordninger og ladestandere til e-mobilitet og forbindes med den digitale bygningslogbog, hvis den foreligger.

2: Eventuelle gebyrer, der opkræves for adgang til data, må ikke udgøre en hindring eller en forskelsbehandling af tredjeparter.

3: En bygnings ejer, lejer eller forvalter må ikke pålægges ekstra omkostninger i forbindelse med adgang til deres data eller ved anmodning om data til tredjeparter.

5: Kommissionen vedtager senest 31.12.2025 gennemførelsesretsakter, der fastlægger kravene til dette.

Dette betyder for Randers kommune:

Der arbejdes pt. på fra KL's side at etablere en "varmehub" efter samme mønster som El hubben der er lovpligtig i Danmark. Hvis denne er etableret inden artiklen træder i kraft, vil Randers kommune ikke skulle fortage sig andet end at levere data til denne.

Artikel 17

Finansielle incitament, færdigheder og markedshindringer

1: Landene skal tilvejebringe passende finansiering, støtteforanstaltninger m.v. der kan adressere markedshindringer med henblik på at levere de nødvendige investeringer, der er beskrevet i de nationale planer for renovering for herved at omdanne bygningsmassen til nulemissionsbygninger senest i 2050.

2: Landene sikrer, at ansøgninger og procedurer for offentlig finansiering er enkle med henblik på at lette adgang for finansiering for navnlig husholdninger.

3: Landene skal vurdere om det er relevant at adressere hindringer i forbindelse med startomkostninger ved renoveringer.

4: Landene skal overveje, om der skal anvendes indtægtsbaserede parametre.

5: Landene skal træffe passende reguleringsmæssige foranstaltninger for at fjerne ikkeøkonomiske forhindringer for bygningsrenovering.

6: Landene skal gøre bedst mulig brug af nationale og EU-baserede finansieringskilder for at opnå en nulemissionsbygningssmasse senest i 2050.

7: Landene skal fremme en effektiv udvikling og anvendelse af støttefinansiering.

8: Landene skal sikre, at oplysninger om finansiering er tilgængelig på en let tilgængelig måde.

10: Senest to år efter ikrafttræden af dette direktiv skal Kommissionen vedtage en retsakt, som fastsætter en omfattende porteføljeramme, som de finansielle institutioner frivilligt kan anvende.

11: Landene skal fremme sammenlægning af projekter. Landene skal vedtage foranstaltninger, der fremmer energieffektivitetsudlansprodukter og sikre, at de tilbydes bredt og uden forskelsbehandling.

12: Landene skal iværksætte foranstaltninger og finansiering til fremme af uddannelser med henblik på at sikre kompetent og tilstrækkelig arbejdskraft til opgaven.

Dette betyder for Randers kommune;

Afventer udmøntning fra regeringen i forhold til retningslinjer og dansk lovgivning.

Artikel 19

Energiattester

1: En energiattest skal indeholde oplysninger om bygningens energimæssige ydeevne med angivelse af primærenergiforbrug i kWh/m² pr. år og referenceværdier, som f.eks. mindstekrav til den energimæssige ydeevne.

2: Energiattesten skal senest 2 år efter ikrafttræden af dette direktiv være i overensstemmelse med skabelonen i bilag V.

Den skal angive bygningens energiklasse på en lukket skala, hvor A skal svare til nulemissionsbygninger ZEB, og G skal svare de bygninger i den nationale bygningsmasse, som har den allerdårligste energimæssige ydeevne på tidspunktet for skalaens indførelse.

Landene sikrer, at fordelingen af B til F har en passende fordeling af energimæssig ydeevne.

Landene kan definere en energiklasse A+ med en maksimumstærskel for energiefterspørgsel, som er mindst 20 % lavere end maksimumstærsklen for nulemissionsbygninger, og som årligt producerer mere energi på stedet end dens samlede årlige primærenergiefterspørgsel.

For eksisterende bygninger, der renoveres til klasse A+ sikrer landene, at GWP i hele livscyklussen anslås og oplyses i bygningens energiattest.

4: Landene skal sikre, at omkostningen til udarbejdelsen af energiattester er økonomisk overkommelig og skal overveje om sårbare husholdninger skal modtage støtte hertil.

Landene skal sikre, at energiattesterne udarbejdes af uvildige eksperter på grundlag af besøg på stedet, som hvor det er relevant kan udføres virtuelt med visuelle kontroller.

5: Energiattesterne skal indeholde anbefalinger om omkostningseffektiv forbedring af den energimæssige ydeevne og reduktionen af driftsrelaterede drivhusgasemissioner samt forbedring af bygningens indeklimakvalitet.

Dette kan fraviges, hvis bygningen allerede opfylder energiklasse A.

6: Udstedes et renoveringspas samtidig med en energiattest, så kan renoveringspasset erstatte anbefalingerne i energiattesten, som beskrevet i stk. 5.

7: Anbefalingerne i energiattesten skal være teknisk mulige for den pågældende bygning og indeholde et skøn over energibesparelser og reduktionen af driftsrelaterede drivhusgasemissioner.

De skal indeholde skøn over tilbagebetalingsperioder eller omkostninger og fordele i løbet af den økonomiske livscyklus og skal nu også indeholde oplysninger om tilgængelige finansielle incitamenter, administrativ og teknisk bistand samt de finansielle fordele, som i vid udstrækning er forbundet med opfyldelsen af referenceværdierne.

8: Anbefalingerne skal indeholde vurdering af om varme-, ventilations- og klimaanlæg samt anlæg til varmt vand kan tilpasses til drift ved mere effektive temperaturindstillinger, herunder lavtemperaturdrift m.v.

9: Anbefalingerne skal omfatte vurdering af varme- eller klimaanlæggenes restlevetid og hvis relevant give alternative til udskiftning i overensstemmelse med klimamål for 2030 og 2050 under hensyn til lokale og anlægsrelaterede forhold.

10: Energiattesten skal angive, hvor ejer eller lejer af bygningen kan få nærmere oplysninger om bl.a. omkostningseffektiviteten af de anbefalede foranstaltninger. Der skal nu også oplyses kontaktoplysninger på one-stop-shops og om finansielle støttemuligheder.

13: Landene skal sikre, at hvis energiattesten ligger under niveau C, så skal ejer eller bruger af bygningen indbydes til en samtale i en one-stop-shop enten umiddelbart efter udløbet af energiattesten eller fem år efter udstedelsen af attesten.

14: Landene skal stille forenkede procedurer for ajourføring af en energiattest til rådighed, hvor kun enkelte elementer af bygningen opgraderes. Dette gælder også ved gennemførelse af foranstaltninger angivet i et bygningspas, eller ved anvendelse af digital bygningstvilling, eller andre certificerede metoder eller værktøjer, der fastslår en bygningens energimæssige ydeevne.

Dette betyder for Randers kommune;

Dette henholder sig til den nye energimærkningsordning, der er under behandling pt. Dog vil dette betyde, at der skal bruges interne mandtimer på dette.

Artikel 20

Udstedelse af energiattester

1: Landene skal sikre, at der udstedes energiattester, når en bygning eller bygningsenhed bygges, gennemgår en større renovering, når de sælges eller lejes ud til en ny lejer – eller for hvilke en lejekontrakt fornys.

2: Landene skal kræve, at energiattesten forevises for potentiel lejer eller køber.

4: Landene kræver, at bygninger eller bygningsenheder, der udbydes til salg eller leje har en energiattest, og at denne skal anføres ved annoncering.

6: Landene kan undtage beboelsesbygninger, der kun anvendes en begrænset del af året og har et forventet energiforbrug på under 25 % af, hvad der ville være tilfældet ved helårsbrug.

8: Landene sikrer, at alle energiattester indlæses i den i artikel 22 omhandlede database over bygningers energimæssige ydeevne. Indlæsningen skal omfatte alle nødvendige data til beregning af bygningens energimæssige ydeevne.

Dette betyder for Randers kommune;

Her forventes en øget udgift til energimærker.

Artikel 21

Opslag af energiattester

1 og 2: Energiattesten skal opslås i bygninger, som anvendes af offentlige organer og ofte besøges af offentligheden samt for ikke-beboelsesbygninger, på et klart og synligt sted.

3: Der er ikke forpligtelse til at opslå energiattestens anbefalinger.

Dette betyder for Randers kommune;

Indeholdt i den vurderede udgift i artikel 19.

Artikel 22

Databaser over bygningers energimæssige ydeevne

1: Landene skal oprette en national database (eller en række forbundne databaser) over bygningers energimæssige ydeevne, som tillader indsamling af de enkelte bygningers energimæssige ydeevne og den nationale bygningsmassens samlede energimæssige ydeevne.

Databasen skal gøre det muligt at indsamle data fra alle relevante kilder vedrørende energiattester, eftersyn, renoveringspas, SRI og det beregnede eller aflæste energiforbrug i omfattede bygninger. Der kan også indsamles og lagres driftsrelaterede data, indlejrede emissioner og GWP i hele livscyklussen.

2: Aggregerede og anonymiserede data om bygningsmassen gøres offentligt tilgængelige under hensyn til GDPR.

Data skal være maskinaflæselige og tilgængelige.

Adgang til den fuldstændige energiattest sikres nemt og gratis for ejere, lejere og forvaltere af bygninger samt for finansielle institutioner for bygninger i deres investerings- eller udlånsporteføljer, samt for uvildige eksperter med ejerens tilladelse.

Ligeledes skal potentielle lejere eller købere, som er godkendt af bygningsejer have adgang til fuld energiattest.

3: Lokale myndigheder skal have adgang til data for bygningernes energimæssige ydeevne, som er relevante for udarbejdelsen af varme- og køleplaner.

4: Landene offentliggør oplysninger om den andel af bygninger, der er omfattet af energiattester, og aggregerede eller anonymiserede data om bygninger energimæssige ydeevne, herunder energiforbrug og GWP i hele livscyklussen, hvis dette findes.

5: Landene videregiver oplysningerne i den nationale database mindst årligt til EU's overvågningsprogram.

6: Kommissionen fastlægger skabeloner for denne videregivelse senest den 30.6.2025.

7: Den nationale database skal være interoperabel og integreret med f.eks. det nationale bygningsmatrikel- eller tinglysningsregister og digitale bygningslogbøger.

Dette betyder for Randers kommune;

Afventer udmøntning fra regeringen i forhold til retningslinjer og dansk lovgivning. Men forventes at være indeholdt i energimærkningsordningen.

Artikel 23

Eftersyn

1: Landene skal sikre, at der udføres regelmæssige eftersyn af de tilgængelige dele af varme-, ventilations- og klimaanlæggene, samt af enhver kombinations heraf med en nominel nytteeffekt på over 70 kW.

2: Landene kan indføre særskilte ordninger for beboelsesbygninger og ikke-beboelsesbygninger.

3: Landene kan fastsætte forskellige hyppigheder for eftersyn på grundlag af anlæggenes type og nominelle nytteeffekt, idet der tages hensyn til omkostningerne ved eftersyn af anlægget og de besparelser i energibetalingen, som eftersynet anslås at kunne medføre.

Anlæg skal efterses mindst hvert femte år.

Anlæg med en nominel nytteeffekt på over 290 kW efterses mindst hvert tredje år.

4: Eftersynet skal omfatte en vurdering af varme- eller kuldeproducerende enheder, cirkulationspumper og hvis relevant også komponenter i ventilationsanlæg, luft- og vanddistributionssystemer, hydrauliske afbalanceringsystemer og kontrolsystemet. Landene kan lade eftersynsordningerne omfatte eventuelle yderligere bygningsinstallationer jf. bilag I.

Eftersynet skal omfatte en vurdering af effektiviteten og dimensioneringen af varme- og køleenheder, der producerer varme og luftkonditionering, samt de vigtigste dele heraf.

Det skal tage hensyn til anlæggets kapacitet til at optimere ydeevnen under typiske eller gennemsnitlige driftsforhold ved hjælp af tilgængelige energisparende teknologier, samt under skiftende forhold, som følge af variationer i anvendelsen.

Om relevant, skal det ved eftersynet vurderes om det er muligt at anvende anlægget ved mere effektive temperaturindstillinger, herunder ved lav temperatur.

Om relevant skal eftersynet omfatte en grundlæggende vurdering af muligheden for at reducere anvendelsen af fossile brændsler, f.eks. ved at integrere vedvarende energi, ændre energikilde eller tilpasse eller erstatte eksisterende systemer.

Hvis der er eller bliver installeret ventilationsanlæg, skal dette også vurderes.

6: Landene kan, hvor den samlede virkning svarer til virkningen af stk. 1 vælge at træffe alternative foranstaltninger, såsom finansiel støtte eller rådgivning.

Inden dette sker, dokumenterer landet ækvivalensen i en rapport til Kommissionen om disse foranstaltningers effekt i forhold til effekten af foranstaltninger ifl. stk. 1, herunder hensynet til energibesparelser og reduktion af drivhusgasemissioner.

8: *Landene indfører eftersynsordninger såsom digitale værktøjer eller tjeklister for at attestere, at udført bygge- og renoveringsarbejde opfylder den tiltænkte energimæssige ydeevne og mindstekravet til energimæssige ydeevne.*

Dette betyder for Randers kommune;

Er allerede delvis indeholdt i dansk lovgivning. Randers kommune registrerer i programmet Timesafe pt. (ikke lovkrav) Øget omkostning uvis.

Artikel 24

Rapporter om eftersyn af varme, ventilations- og klimaanlæg

1: *Der udarbejdes en eftersynsrapport efter hvert eftersyn. Rapporten skal indeholde resultatet af eftersynet i henhold til artikel 23, samt indeholde anbefalinger til omkostningseffektive forbedringer af det eftersete anlægs og bygningsautomatiseringssystemers energimæssige ydeevne.*

Anbefalingerne skal, hvis relevant, medtage resultatet af den grundlæggende vurdering af gennemførligheden af at reducere anvendelsen af fossile brændsler på stedet.

Rapporten skal endvidere angive eventuelle sikkerhedsproblemer, der blev konstateret under eftersynet.

2: *Eftersynsrapporten overdrages til bygningens eller bygningsenhedens ejer eller lejer.*

3: *Rapporten skal indlæses i den nationale database i henhold til artikel 22.*

Dette betyder for Randers kommune;

Er allerede delvis indeholdt i dansk lovgivning. Randers kommune registrerer i programmet Timesafe pt. (ikke lovkrav) Øget omkostning uvis.

Artikel 25

Uvildige eksperter

1: Medlemsstaterne sikrer, at attestering af bygningens energimæssige ydeevne, udarbejdelse af renoveringspas, vurdering af intelligensparathed samt eftersyn af varme anlæg, ventilationsanlæg og klimaanlæg udføres af kvalificerede eller certificerede eksperter.

Dette betyder for Randers kommune;

Er allerede delvis indeholdt i energimærkningsordningen samt andet dansk lovgivning. Øget omkostning uvis.

Artikel 26

Certificering af byggefagfolk

1: Landene sikrer et passende kompetenceniveau hos byggefagfolk, der udfører integrerede renoveringsarbejder i overensstemmelse med dette direktivs artikel 3, bilag II og artikel 28.

Dette betyder for Randers kommune;

En forøgelse af udgifter til videreuddannelse af egne fagfolk og en øget udgift til eksterne rådgiver. Anslået merudgift på ca. 2% til rådgivning.

Artikel 27

System for uvildig kontrol

1: Landene skal oprette systemer for uvildig kontrol med energiattester. Der skal oprettes systemer for uvildig kontrol med renoveringspas, SRI og diverse eftersynsrapporter.

Dette betyder for Randers kommune;

Afventer udmøntning fra regeringen i forhold til retningslinjer og dansk lovgivning.

Artikel 34

Sanktioner

Landene fastlægger som hidtil regler om sanktioner, der kan anvendes i tilfælde af overtrædelse af de nationale regler, der er vedtaget i medfør af dette direktiv.

Sanktionerne skal være effektive, stå i rimeligt forhold til overtrædelsen og have afskrækkende virkning.

Dette betyder for Randers kommune;

Afventer udmøntning fra regeringen i forhold til retningslinjer og dansk lovgivning.

Artikel 35

Gennemførelse

1: Landene sætter de nødvendige love og bestemmelser for at efterkomme artikel 1-3, 5-29, 32 og 35, samt bilag I-III og V – X senest 24 måneder efter dette direktivs ikrafttræden på tyvendedagen efter offentliggørelsen i Den Europæiske Unions Tidende.

Efterkommelse af artikel 17 stk. 15 skal dog ske senest den 1.1.2025.

Dette betyder for Randers kommune;

Afventer udmøntning fra regeringen i forhold til retningslinjer og dansk lovgivning.